

TÁRKI-TUDOK

Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ Zrt.

PEDAGÓGUS 2010 KUTATÁS

www.tarki-tudok.hu

1112 Budapest, Budaörsi út 45. Telefon: +36 1 3092655 Fax: +36 1 3092677 E-mail: info@tarki-tudok.hu www.tarki-tudok.hu

Alapinformációk

A kutatás célja: A PEDAGÓGUS 2010 célja a közoktatásban dolgozó pedagógusok (óvodában, általános iskolában, szakiskolában, szakközépiskolában, gimnáziumban vagy többcélú intézményben pedagógus munkakört (is) betöltő alkalmazottak) munkaidejének, feladatainak és szakmájukkal összefüggő terhelésének részletes, tényszerű kimutatása volt. A kutatás eredményeképpen a pedagógusok különböző munkatevékenységekkel eltöltött idejét mértük.

A kutatás módszere és mintája: Az adatgyűjtés 2010 márciusában történt, összesen 3353 pedagógus vett részt az adatgyűjtésben. Így az elemzések 148 iskolában 2783 tanító és tanár, valamint 100 óvodában 570 óvodapedagógus kétéves időmérleg-naplózási adataira támaszkodnak.

Intézményi szinten összességében 46%-os teljes válaszadási rátát sikerült elérni.

	Összes intézmény	Óvoda	Iskola
Felkeresett intézmények száma (fő-, vagy pótcímen)	534	175	359
Együttműködő intézmények száma	248	148	100
Együttműködő intézmények, %	46	85	28

A válaszadási arány, intézmények

A mintába bekerült intézményekben a pedagógusok részvételi aránya 54%-os volt.

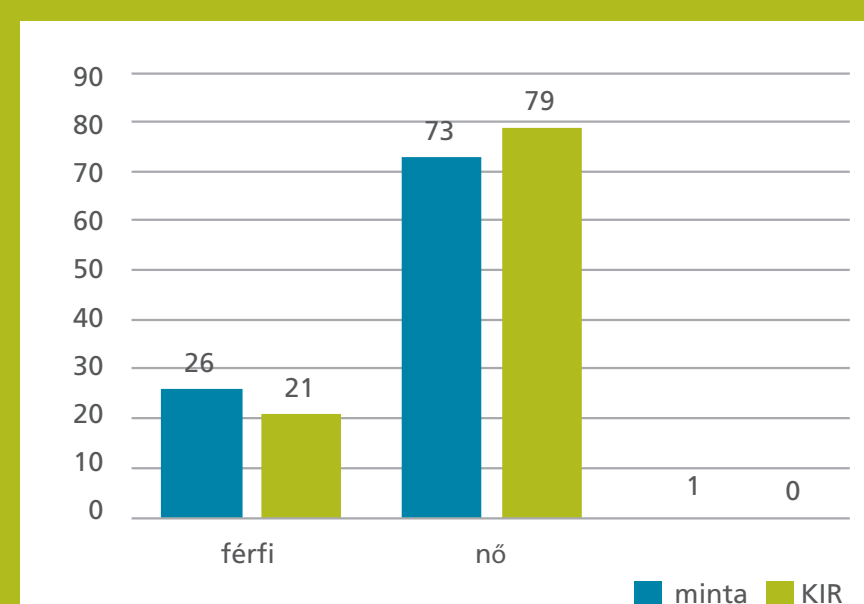
	Összes intézmény	Óvoda	Iskola
Együttműködő intézményekben a pedagógusok száma	6223	653	5570
Együttműködő pedagógusok száma	3380	573	2807
Pedagógus szintű válaszadási ráta, %	54	88	50

A válaszadási arány, pedagógusok

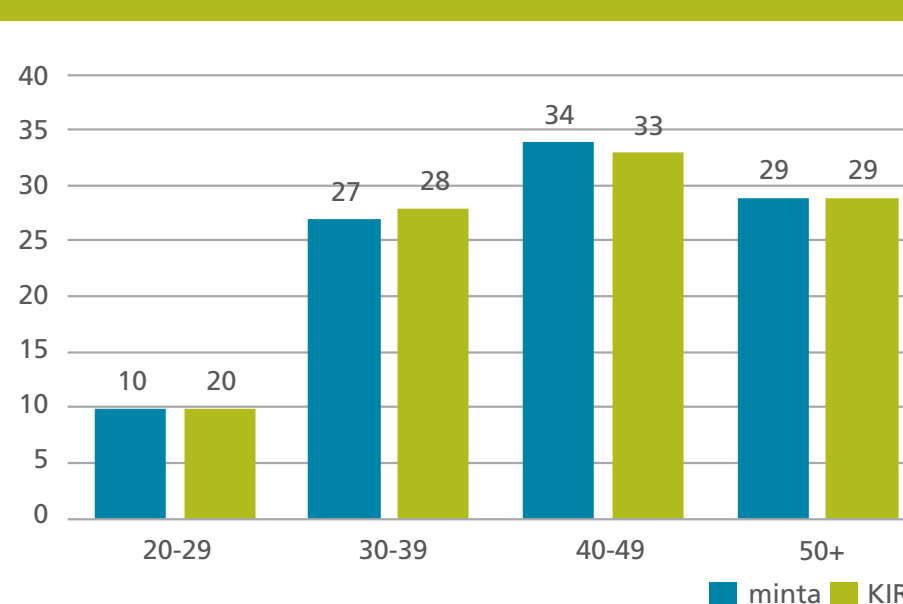
Magyarországon egyedülálló és nemzetközileg is unikális módszerrel, a munkakörrel kapcsolatos tevékenységek két hetes időmérleg-naplóztatásával tartuk fel a munkával kapcsolatos munkaidő-terhelés nagyságát és szerkezetét. A vizsgálatban részt vevő intézmények pedagógusai két héti napi rendszerességgel, online módszerrel időmérleg-naplót vezettek. Az időmérleg napló kiegészült egy 30 perces „alap-kérdőívvel”, amely a pedagógus demográfiai jellemzőivel, képzettségével és munkaviszonyával kapcsolatos „szokások” alap-információkat, a pedagógusok munkakörülményeivel kapcsolatos tényeket és percepciókat és a munkaterheléssel, munkakörülményekkel kapcsolatos attitűdöket tárta fel.

A pedagógusok időmérleg-naplója és kérdőíve mellett az intézményvezetők körében is készült egy kb. 15-20 perc kérdései idejű kérdőíves adatfelvétel, ahol az iskola általános, és a vizsgált témakörre vonatkozó speciális jellemzőit, az iskola szervezeti jellegzetességeit, a társadalmi környezet jellegzetességeit, a tanárok munkakörülményeivel kapcsolatos tényeket és az iskolavezetés tanári munkaterheléssel és munkakörülményekkel kapcsolatos attitűdjét illetve stratégiáit vizsgáltuk. A kvantitatív kutatás kiegészült egy, az intézmények 10%-os almintáján végzett kvalitatív kutatással.

Az életkor szerinti megoszlás nagyjából a közoktatási statisztikában is fellelhető arányokat közelíti, nagyobb eltérés a nemek szerinti megoszlásban látható. A válaszadó pedagógusok körében a férfiak aránya valamivel magasabb, a nők aránya pedig valamivel alacsonyabb, mint a közoktatási adatbázisban található adatok.

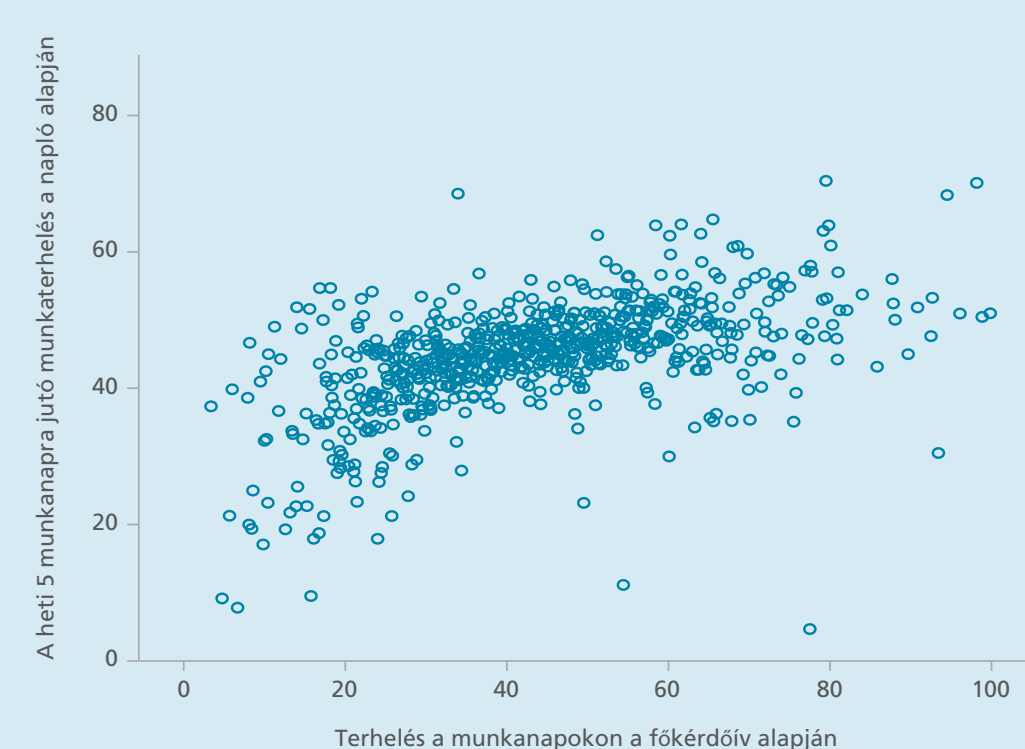
A pedagógusok megoszlása nemeként (%) N-minta: 2807

A pedagógusok életkor szerinti megoszlása (%) Adathány: a mintákban: 0,3 százalék N-minta: 2807

A kutatás eredményeinek továbbgondolása (Társadalmi riport)

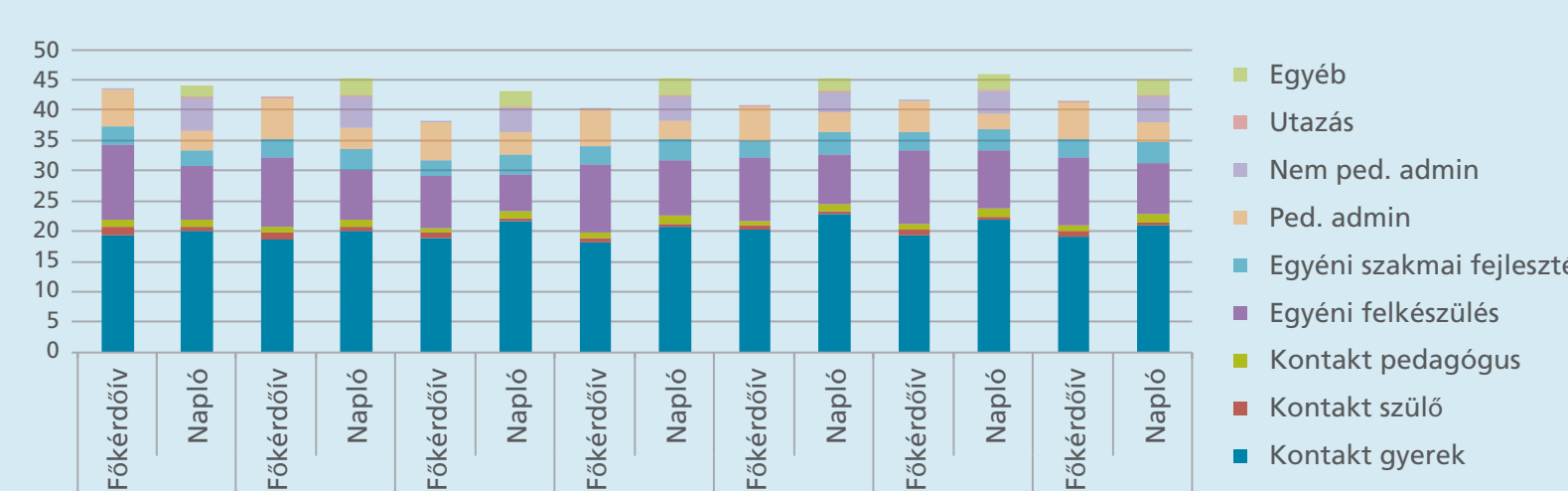
A főkérdőívben megkérdézett tevékenységek mértéke és struktúrája is eltér a naplóban tapasztaltól. A főkérdőívben a pedagógusok alábecsülték a terhelésüket a naplóhoz képest, a két adat közötti korreláció mértéke nem éri el a 40%-ot.

A heti munkaterhelés (munkanapok) eloszlása a két adatbázis alapján (óra)

A két adat közötti mennyiségi különbség nem olyan meglepő, sokkal inkább az, hogy bizonyos tevékenységeket alul- vagy felülbecsülték. Ez minden bizonnyal nem független attól, hogy mely tevékenységeket érzik a pedagógusok terhesnek, ezeket általában hajlamosak vagyunk túlbecsülni. A pedagógusok többet vannak a gyerekekkel és pedagógustársakkal is, mint gondolnák, viszont a szülővel való kapcsolatartásukat alaposan felülbecsülték, mint ahogy az órára való felkészülést és az értékelést is. Lehetséges, hogy ez utóbbiakat kissé terhebbnek érzik, míg a gyerekekkel és kollegákkal töltött

időt kevésbé. Az is igaz, hogy sok az adminisztráció, de éppen a pedagógiai jellegű adminisztráció jóval kevesebb, mint ahogy jelezték, viszont rengeteg nem pedagógiai és egyéb nem besorolható, a tanításhoz kevésbé kapcsolódó tevékenységgel foglalkoznak a napló adatai alapján. Amennyiben a nem pedagógiai jellegű adminisztrációs tevékenységeket és egyebeket kivonunk, jóval 40 óra alá esne a pedagógusok heti átlagos munkaterhelése a napló adatai alapján.

A heti munkaterhelés tevékenységstruktúrája a tanított osztály típusától függően (munkanapok, 60 perces órában) Megjegyzés: *4-5 osztályos érettségig adó gimnázium vagy szakközépiskola. **6-8 osztályos gimnázium és szakközépiskola, 12 osztályos általános iskola, illetve gimnázium.

Eredmények

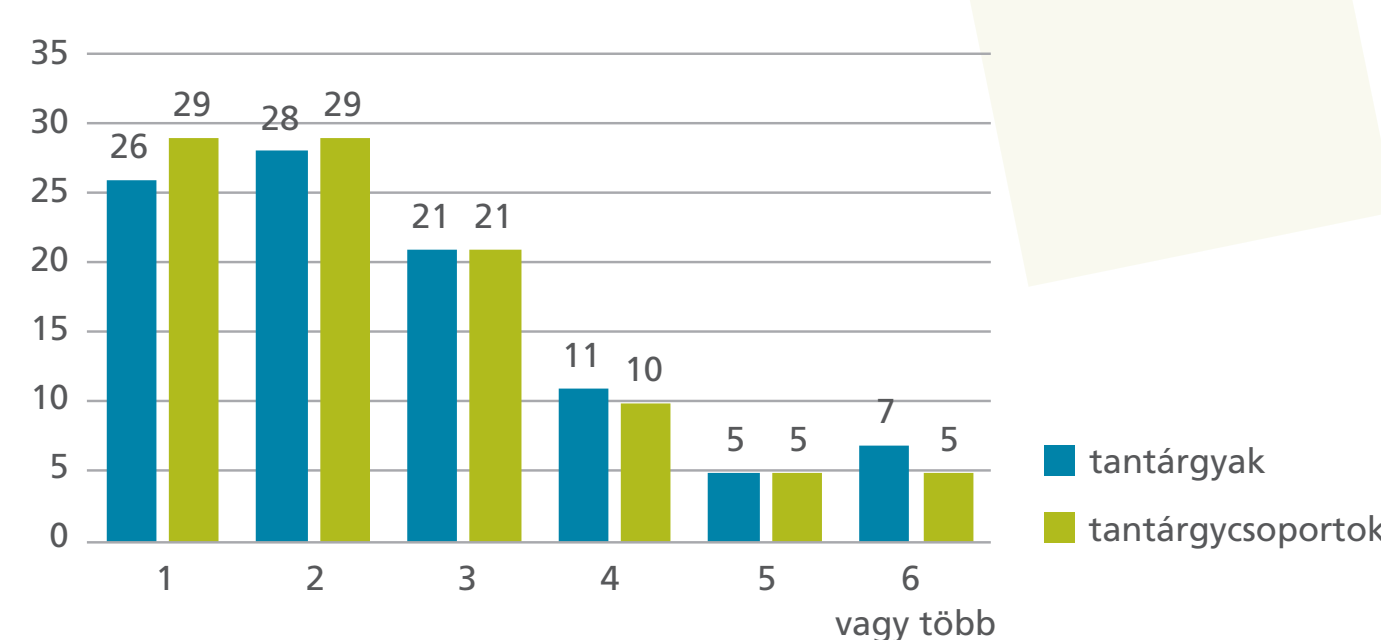
Munkaidő és terhelés

Az időmérleg adatok alapján az osztálytermi pedagógusok heti átlagos munkaterhelése, a hétvégét is beleértve 51 órát tesz ki.

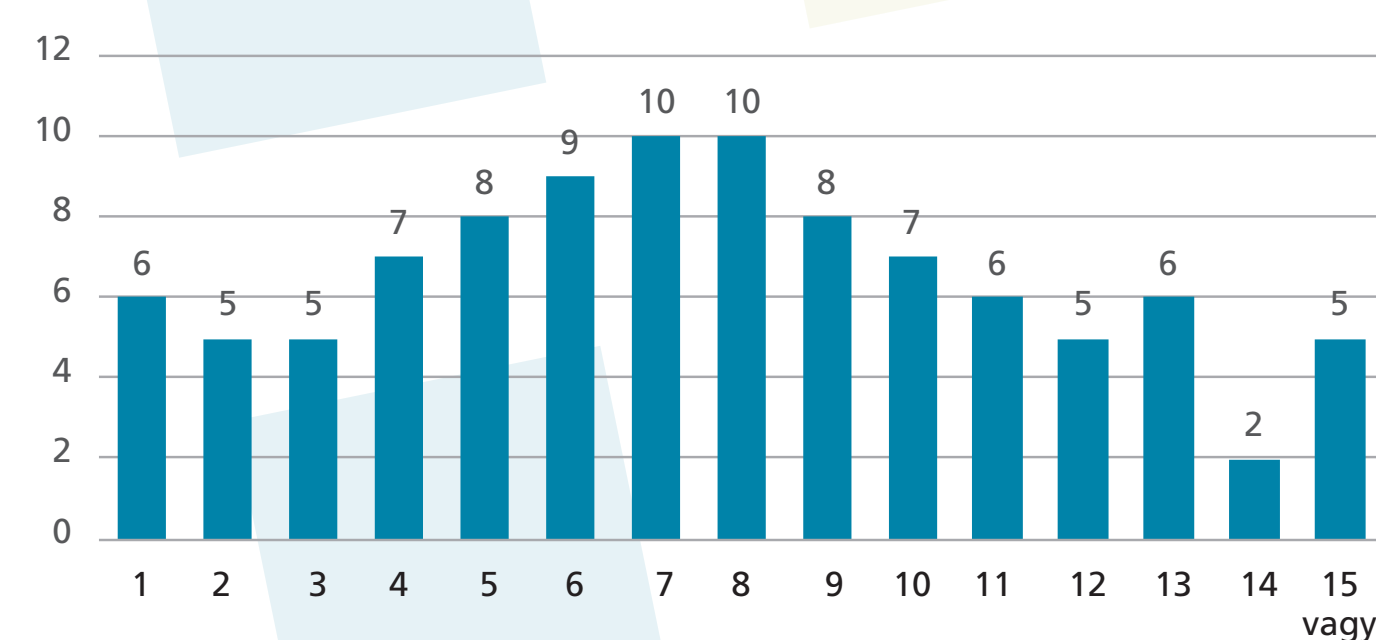
Ez hasonló a nemzetközi terhelési adatokhoz, de a magyar pedagógusok terhelése (akár még egy iskolán belül is) jelentősen szóródik. Sok a túlterhelt pedagógus, amivel párhuzamosan jelentős alulterhelés is megfigyelhető: a válaszadó pedagógusok 5,4%-a egy héten 35 óránál kevesebbet dolgozik, 17,1%-uk pedig 60 órát vagy többet.

Az eredmények – akárcsak a TALIS vagy a 2008-as Pedagógus Munkateher vizsgálat eredményei is – megmutatták, hogy a pályakezdő és fiatal pedagógusok nincsenek túl kedvező helyzetben. A határozott idejű foglalkoztatás főleg a pályakezdő pedagógusokat érinti, akik körében közel ötször annyi a határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak aránya, mint a nem pályakezdők körében. Ugyancsak megemlítendő, hogy a határozott időre alkalmazott pályakezdők 55%-ából 46% legfeljebb egy tanévre szóló szerződéssel rendelkezik. A munkahelyre való utazással pedig a fiatalok átlagosan egy órával több időt töltenek el, mint az idősebb pedagógusok.

A munkaterhelést jelentősen növelheti annak intenzitása. A pedagógusok terhelése eltérő lehet annak függvényében, hogy hányféle tantárgycsoportban oktatnak, hiszen az eltérő tantárgycsoportokra való felkészülés időigénye nagyban eltérhet. Eredményeink szerint a pedagógusok közel negyede egy, 30%-a kettő, kicsivel több, mint ötöde három tantárgycsoportban is tart órákat, 22% viszont 4 vagy több csoportban. A pedagógusok munkaterhelését a tanított tárgycsoportok mellett befolyásolja az is, hogy hány osztályt, tanulócsoporthoz tanítanak. Több csoporttal való találkozás több váltást jelent a pedagógiai munkában. A pedagógusok átlagosan 7-8 csoporttal foglalkoznak egy héten, a pedagógusok közel 40%-a azonban ennél több csoporttal foglalkozik.

A különböző számú tantárgyat tanító pedagógusok aránya (%) Adathány: 2 százalék

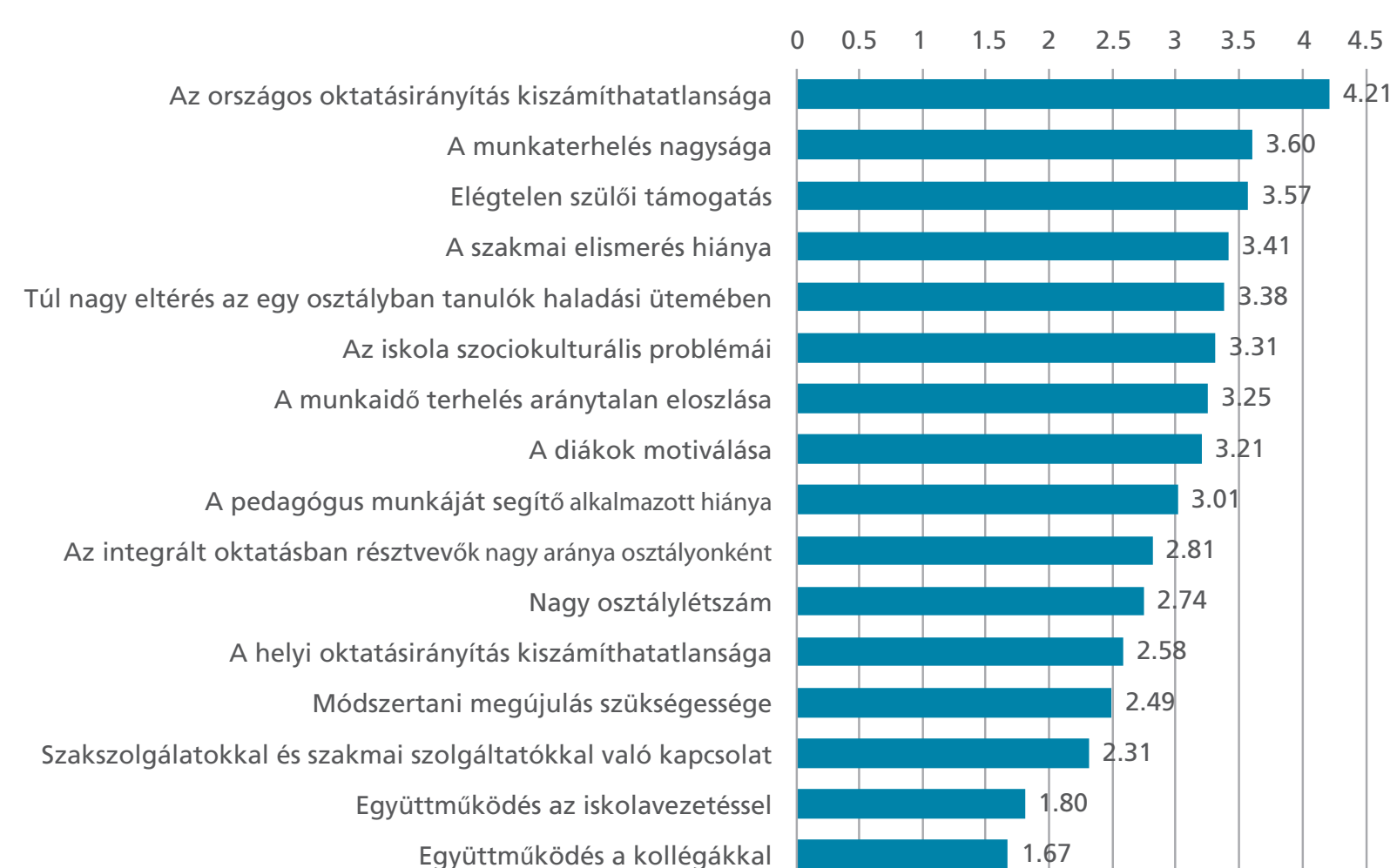

A különböző számú tanulócsoporthoz tanító pedagógusok aránya

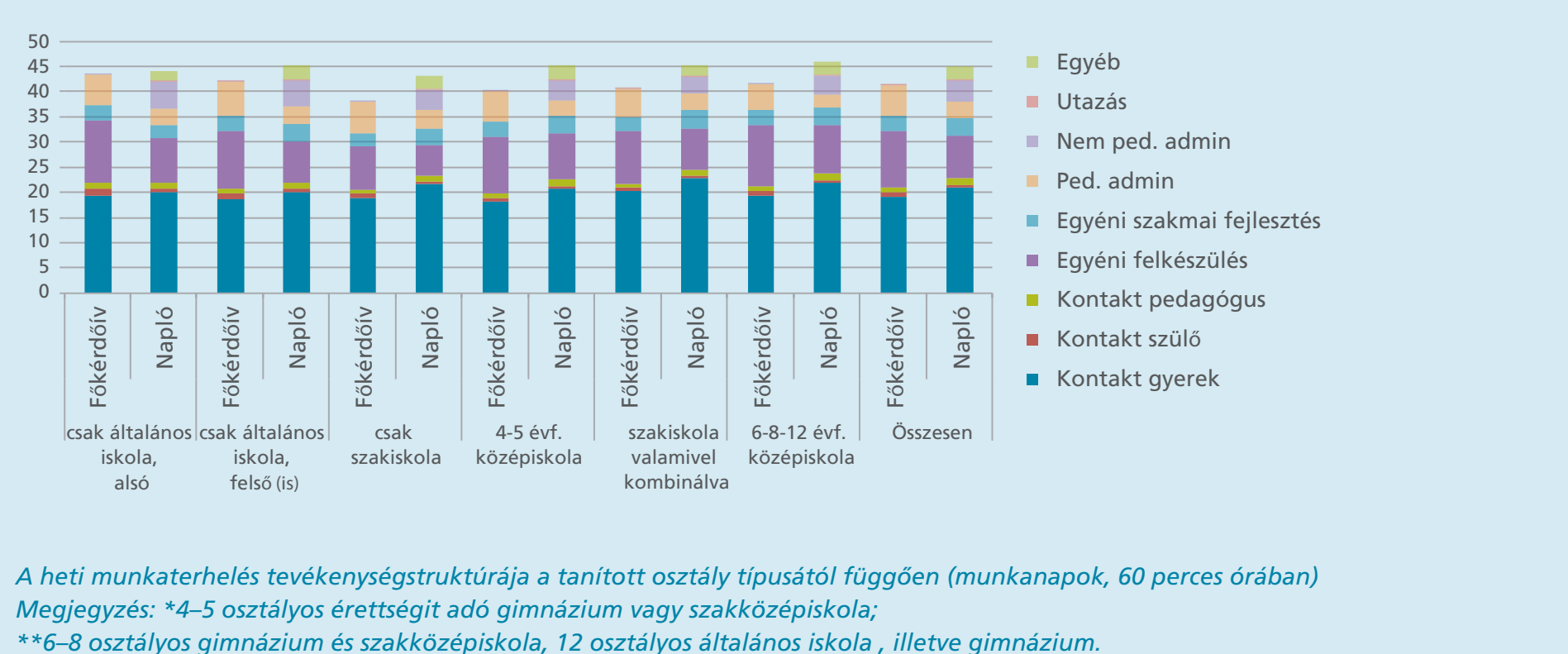
Tevékenységstruktúra

A válaszadó pedagógusok teljes heti 51 órás munkaterhelésből 21,1 órát a diákokkal való közvetlen kapcsolat tesz ki, 0,5 óra a szülővel, 1,5 óra pedig a kollégákkal való kapcsolattartásra fordítódik. 11,2 óra jut felkészülésre és értékelésre, 4,8 óra száznak a szakmai fejlődésre, 3,7 órát tesz ki a pedagógiai jellegű adminisztrációra fordított idő, egyéb adminisztrációs és gyerekfelügyeleti feladatokra pedig 5 óra megy el hetente. Elenyésző arányú az épületek közti közlekedésre fordított idő. A vezetőik munkaidejének harmada megy el adminisztrációra, míg a beosztott pedagógusok munkaidejüknél majdnem felét a gyerekekkel töltik. Utóbbiak idejüknél még így is elég nagy százalékát töltik nem pedagógiai jellegű feladatokkal (8%) és feltűnően alacsony a szülőkre fordított idő nagysága mind a vezetők, mind a tanárok esetében.

A pedagógusok problémaérzékelése

A pedagógusok munkája során észlelt problémák átlagos értékelése (5-fokú skála-átlag) Megjegyzés: Az online kérdőívben feltett kérdés a következő volt: „Kérjük osztályozza az alább felsorolt tényezőket aszerint, hogy munkájában mennyire érzik ezeket problémának! 1-sel jelölje azt a jellemzőt, amelyeket egyáltalán nem érez problémának, 5-s-sel pedig azt, amelyet nagyon nagy problémának érez! Természetesen a köztes osztályzatokkal árnyalhatja véleményét!”

A pedagógusok munkakörülményeinek problématerképe (többdimenziós skálázás) Megjegyzés: A különböző alakzatok a három faktortáblából jelöltek.

Nemzetközi kitekintés

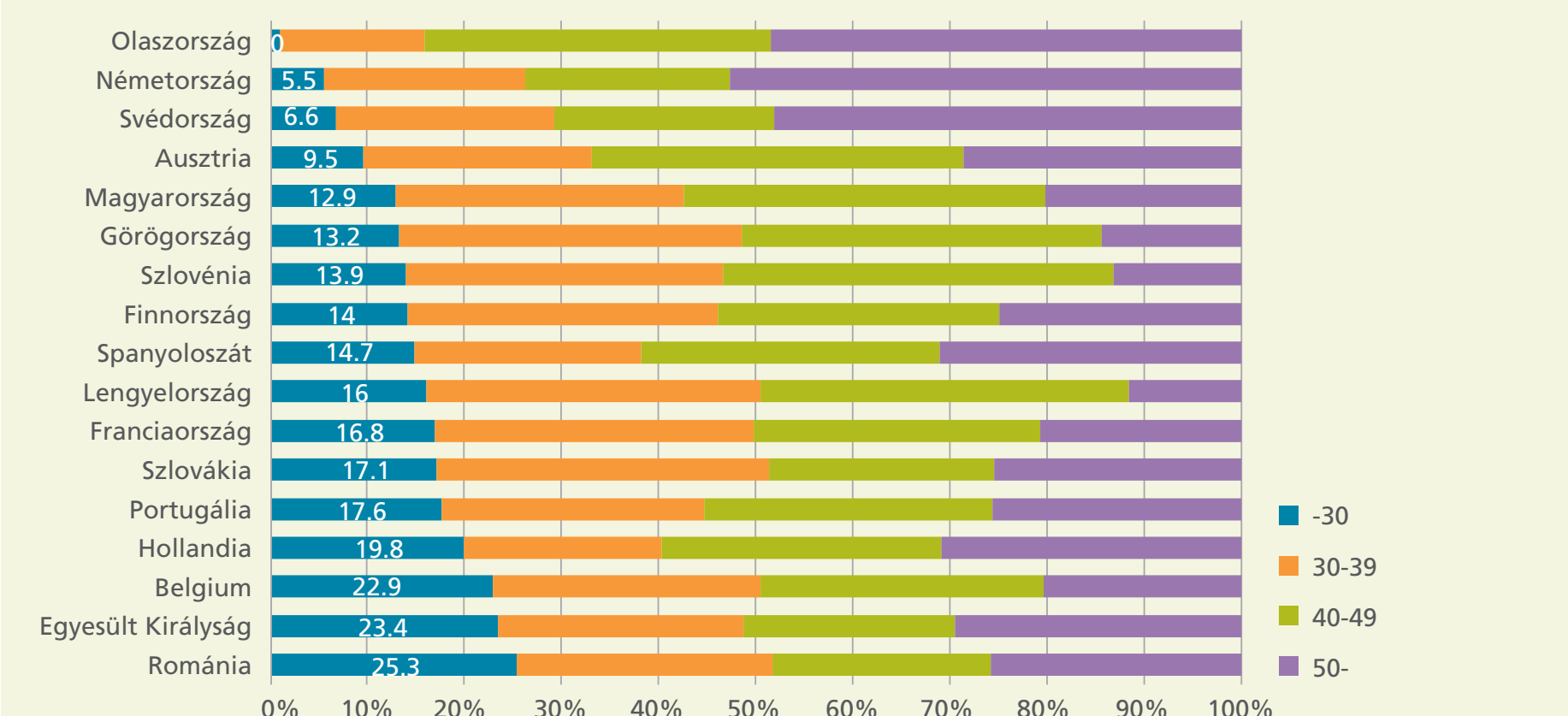
A heti kötelező óraszám (19-22) nem tekinthető kimagaslónak, a heti teljes óraterhelés pedig hasonló az angol és osztrák kollégáéhoz, a magyar pedagógusok heti munkaideje és óraterhelése a nemzetközi átlagnak megfelelő, az osztálylétszámok a nemzetközi átlag körül mozognak, ráadásul Magyarországon nemzetközi átlag feletti az 1000 gyerekre jutó pedagógus létszám és a magyar pedagógusok éves óraterhelése pedig a legalacsonyabb Európában (OECD 2009).

A magyar pedagógusok terhelésérzetét ugyanakkor egyrészt erőteljesen befolyásolja, hogy a többleteljesítmény nincs megfelelően kompenzálva, másrészt a túlterheltség érzetét az is erősítheti, hogy nincsenek segítők az iskolában. Így nagyon sok olyan feladat is rájuk hárul, ami más jellegű szakmai felkészültséget (is) kíván, vagy ami nem kíván feltétlenül magas szintű szaktudást, ezért nyűgnek, tehernek, túlzott munkaterhelésnek érzik a pedagógusok.

	Osztálytermi tanár	Tanítási és kutatási asszisztens	Tanulókat szakmailag segítő	Iskola-vezetés	Adminisztráció	Karbantartás és üzemeltetés	Összesen
OECD	76,4	4,7	5,0	5,8	10,8	13,5	116,3
EU-19	82,7	3,0	5,2	5,3	10,0	13,4	125,0
Magyarország	92	0,0	2,5	1,5	9,5	22,8	126,8

1000 tanulóra jutó tanítási és nem tanítási személyzet az alap és középfokon, 2007 Forrás: Education at a Glance, OECD, 2009

A magyar iskolákban a nemzetközi átlagnál jóval több pedagógust és karbantartót találhatunk 1000 tanulóra vetítve, míg az osztálytermi asszisztens, tanulókat segítő szakemberek és a vezetés is aluldimenzionált. Pontosan azok a kompetenciák vannak nálunk alulreprezentálva, amik az iskolát mint modern 21. századi munkahelyt feltételeznek. Ez a fajta torz munkahelyi struktúra nemcsak meglehetősen drága, de nem is hatékony ráadásul a pedagógusok munkakörülményeit sem javítja. A pedagógus szakma Magyarországon ma egyre kevésbé vonzó, jól mutatja ezt az is, hogy nemzetközi összehasonlításban is igen alacsony a fiatalok aránya ezen a pályán: a 30 éven aluliak aránya mindössze 13%.

A pedagógusok korösszetétele néhány európai országban, 2008 (%) Forrás: Education at a Glance, OECD, 2009

Következtetések

A PEDAGÓGUS 2010 kutatás eredményei is arra világítottak rá, hogy nem annyira a kötelező óraszámok nagysága, mint inkább a társadalmi elismerés hiánya, az adminisztratív terhek megnövekedése, a hátrányos helyzetű tanulókkal való foglalkozás és szüleikkel való kapcsolattartás, az egyenetlen terhelés és a kiszámíthatatlan oktatáspolitikai az, ami leginkább csökkenti a pedagógusok komfortérzetét és növeli a túlterheltség érzetét. A pedagógusoknak ez az életérzése világszerte és nagyrészt a pedagógusszakma kiterjesztett szerepfelfogásából ered.

A magyar iskolákban kedvezőtlen munkahelyi struktúra alakult ki, ami egyszerre pazarló, drága (hiszen viszonylag sok pedagógus van a rendszerben), növeli a leterheltség érzetét, rontja a munkakörülmények észlelt minőségét (hiszen a pedagógusokra nagyon sok alacsonyabb szaktudást igénylő munka hárul) és a fizikai infrastruktúrát tekintve is vannak kedvezőtlen adottságok. Nemszak az iskolák között, de az iskolán belül is nagyon egyenlőtlen az egyes pedagógusok munkaterhelése, és a munkavégzés nem is hatékony, mert a kisegítő jellegű munkák a magas szintű szakmai tevékenységtől veszik el az időt. A munkaterhek egyenletesebb elosztása mellett a teljesítmények megfelelő értékelése és az azzal harmonizáló differenciált bérezés, valamint a megfelelő (középszintű) szakmai asszisztencia alkalmazása jelentősen javíthatná a munkával kapcsolatos elégedettséget és az iskolai munka hatékonyságát a magyar oktatási intézményekben.

A kutatást végezte: Tárki-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ Zrt. A kutatási projekt vezetője: Lannert Judit

A kutatói team tagjai: Gáti Annamária, Hajdú Tamás, Sági Matild, Sinka Edit, Juhász Judit Háttéranyagok és esettanulmányok szerzői: Buda Mariann, Horn Dániel, Nagy Mária, Németh Szilvia, Varga Júlia

A kutatást megrendelte: Oktatási és Kulturális Minisztérium és a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete A kutatás anyagai olvashatók: www.tarki-tudok.hu